

“Hükümet Kadın” Filminin Göstergebilimsel Analizi

Semiotic Analysis of The Movie “Government Woman”

Saliha Karaköse¹

Öz

“Hükümet Kadın” filmi Güneydoğu Anadolu bölgesinde, Mardin’in Midyat ilçesinde geçen bir komedi filmidir. Bu çalışmada, Hükümet Kadın filminde yer alan kültürel, dilsel, mekânsal ve olgusal göstergelerin Güneydoğu Anadolu kültürüne ait anlamlarını ortaya çıkarmak amaçlanmıştır. Filmde gösterilen nesnelere, dil özellikleri, yaşam pratikleri, giyim ve yemek kültürü öğeleri göstergebilimsel analiz yöntemiyle incelenmiştir. Kültürel göstergeler; gösterge, gösteren ve gösterilen kategorileri içerisinde, filmde görsel alıntılar yapılarak değerlendirildiğinde filmin Güneydoğu Anadolu’nun kültürel özelliklerini yansıtan birçok nesnel göstergeye sahip olduğu görülmüştür. Yöreyle özgün unsurlara filmde sıkça rastlanması, onu göstergebilimsel analiz yöntemi için iyi bir analiz nesnesi yapmaktadır. Kırsal yaşam ve iklimin gündelik pratiklere yansımaları, geniş aile yapısı, dini farklılıkların bir arada yaşamasına imkân veren hoşgörülü yaklaşım, mimari yapı ve kültürel paylaşım ile ilgili göstergelerin Güneydoğu Anadolu’nun özgün kültürel dokusunu ortaya çıkardığı söylenebilir.

Anahtar Kelimeler: Göstergebilim, Kültür, Nesne

¹ Doktora öğrencisi, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Sosyoloji Anabilim Dalı, salihakarakose82@gmail.com, ORCID Numbers: 0000-0002-0710-2208

Bu makale İntihal.net sistemi tarafından taranmıştır.

Gönderim Tarihi: 23 Aralık 2022

Kabul Tarihi: 23 Mayıs 2023

Erişim Tarihi: 27 Haziran 2023

Abstract

The movie "Government Woman" is a comedy film set in the Midyat district of Mardin, in the Southeastern Anatolia region. In this study, it is aimed to reveal the meanings of the cultural, linguistic, spatial and factual indicators in the film "Government Woman" in the Southeastern Anatolian culture. Objects shown in the movie, language features, life practices, clothing and food culture items were analyzed by semiotic analysis method. Cultural indicators; When evaluated by making visual quotations from the film within the categories of signifier, signifier and signified, it is seen that the film has many objective indicators reflecting the cultural characteristics of Southeastern Anatolia. The fact that the local elements are frequently encountered in the film makes it a good analysis object for the semiotic analysis method. It can be said that the reflection of rural life and climate on daily practices, large family structure, tolerant approach that allows religious differences to live together, architectural structure and cultural sharing reveal the unique cultural texture of Southeastern Anatolia.

Keywords: Semiotics, Culture, Object

1. Giriş

Göstergebilim jest, kıyafet, yazı, konuşma, fotoğraf, film gibi temsillerin anlamlandırılmasına yönelik açıklama yapmak için bir yol göstermektedir. Göstergebilimde kültüre ait maddi ve manevi unsurlar göstergeler aracılığıyla analiz edilebilmektedir. Göstergeler bir kelime, ses, görsel, nesne ya da kıyafet olarak karşımıza çıkmaktadır. Analiz nesnesinin gösterge olabilmesi için fiziksel bir biçime sahip olması ve bunun diğerleri tarafından anlamlandırılabilmesi gerekmektedir. İfade edilen anlam, ancak diğerleri tarafından fark edildiğinde ve kabul edildiğinde anlamlı olmaktadır. Gösterilen nesnelere zihinde çeşitli anlamlara işaret ederek birtakım göndermelerde bulunmaktadır (Turner, 2016: 27-28). Kullanılan eşyalar, araçlar, nesnelere bunları ifade etmek için kullanılan sözcükler, kelimeler, olaylar, durum ve duyguları ifade etmek için kullanılan terimler, yapılar ve süreçlerin hepsi gösterge olarak tanımlanmaktadır. “Gösteren”, düşüncüyü ve anlamı dile getirmek için kullanılan sözcüklerdir ve göstergenin maddi yansıması ve anlamlandırma sürecinin nesnel ifadesidir. Maddi bir varlık olarak da ifade edilen gösteren, duyu organları ile algılanabilir olan unsurlardır. “Gösterilen” ise bunun aksine nesnenin zihinsel tasarımı olarak tanımlanmaktadır (Çakı vd., 2017: 80). Nesnelere bir düşüncüyü anlatma, gösterme aracı olarak kullanıldığından filmlerde gösterilen her nesne amaçlı ve zihinsel bir alt yapıya sahiptir. Dolayısıyla göstergebilim yönteminde nesnelere, bir mesaj iletme aracı yahut zihinsel bir ifadenin ürünü olarak ele alınmaktadır. Bu yöntem hem nesnelere bir okumasını yapmak hem de bağlama gönderilen anlamların çözümlenmesinde kullanılmaktadır.

“Anlamlandırma” gösteren ile gösterilen arasındaki ilişkinin kurulmasına ve bunun zihinde bir anlama işaret etmesi olarak tanımlanmaktadır. Pierce göstergeleri görüntü göstergesi, belirti ve sembol olmak üzere üç şekilde tanımlanmaktadır. İkon olarak da adlandırılan görüntü göstergesi belirttiği şeyi doğrudan temsil etmektedir. Belirti ise nesnesi ortadan kalktığında anlamını yitiren ancak yorumlayan olmadığında anlamını yitirmeyen göstergedir. Sembol ise yorumlayan olmadığında ve gösterge insanlar arasında ortak bir anlamı karşılamadığında anlamsız olan gösterge olarak tanımlanmaktadır. Pierce göstergelerin mantıksal işlevine, Saussure ise göstergelerin toplumsal işlevine değinmektedir. Eco ise ikon ve belirtide uzlaşım dayanan kültürel kodlar olabileceğini vurgulamaktadır. Ona göre anlatım kültürel bir içeriği göstermektedir (Çağlar, 2012: 26). Düşünürlerin her biri göstergelerin birer anlam içerdiğine yönelik bir yaklaşıma sahip olmakla birlikte bu çalışmanın hareket noktası olarak kabul edilen mesele nesnelere kültürel bir ifade alanı olarak kullanılmasıdır. Böylece filmlerdeki kültürel anlamların nesnelere üzerinden ifadesi mümkün olmaktadır. Aynı zamanda ürüne yerleştirilen

semboller, üzerinde uzlaşılan anlamlara sahip olduklarında tanımlamaya yarayan bir işleve sahiptir. Bu bağlamda filmlerde rastladığımız nesnelere, göstergebilimin sembolleri olarak ifade edilebilmektedir.

Roland Barthes dili göstergebilimin en önemli unsurlarından biri olarak kabul etmektedir. Ona göre görüntüler, jest ve mimikler, müzik ve törenler göstergebilimsel olarak anlamlı öğelerdir. Barthes dilbilime dayanarak 1) dil ve söz, 2) gösteren ve gösterilen, 3) dizge ve dizim, 4) düz anlam ve yan anlam olmak üzere dört ilke belirlemektedir (Barthes, 1979: 1-3; Bircan, 2015: 19). Gösterge sistemi olarak dilin kültürle arasında yakın ilişki, onu analiz nesnesinin bir ögesi haline getirmektedir. Uzlaşım olarak paylaşılan dil, toplumsal olduğu gibi ortaklaşa bir hareketin sonucudur. Dolayısıyla dilin sahip olduğu anlamlar, toplumsal unsurlarla yakın ilişki içerisindedir ve dilsel öğelerin göstergebilim yoluyla değerlendirilmesine imkân vermektedir (Önder Erol, 2014: 213). Bu bağlamda kültürü yansıtan, ondan beslenen ve onu yeniden üreten dilin kültürel çözümleme yapılırken göz ardı edilmemesi gerekmektedir.

Bu çalışma, kültür nesnelere sıklıkla kullanıldığı Hükümet Kadın 1 ve Hükümet Kadın 2 filmlerinin göstergebilimsel analizini yapma amacı taşımaktadır. Filmde gösterilen nesnelere, müzik, giyim gibi kültürel özellikler, filmde görsel alıntılar yapılarak analiz edilmiştir. Güneydoğu Anadolu bölgesinin sahip olduğu kültürel unsurların söz konusu filmde yoğunlukla kullanıldığı ve göstergebilimsel analiz için zengin bir içeriğe sahip olduğu görülmektedir.

2. Hükümet Kadın Filminin Göstergebilimsel Analizi

Filmin Künyesi

Yönetmen: Sermiyan Midyat

Yazan: Sermiyan Midyat

Yapımcı: BKM Film, Necati Akpınar

Cinsi: Sinema Filmi

Türü: Komedi

Çıkış Tarihi: 2013 (1.), 2014 (2.)

Dil: Türkçe

Oyuncu Kadrosu: Demet Akbaş (Xate), Sermiyan Midyat (Faruk), Mahir İpek (İkram), Gülhan Tekin (Fehime), Burcu Gönner (Güle), Ercan Kesal (Aziz Veysel Nuroğlu), Nazmi Kırık (Ferhat), Cezmi Baskın (Eşekçi Feyzullah), Ayberk Atilla (Şeyhmuz), Sarp Aydınoglu

(Öğretmen), Bülent Çolak (Baran), Haki Biçici (Behçet), Renan Bilek (Müfettiş Tuğrul), Kemal Uçar (Komutan Celal), Muhammed Akay (İmam)

Film süresi: 1. Film: 1s 44dk, 2.film 1s 45dk

Film afişi:



1. Fotoğraf (URL-1)

2. Fotoğraf (URL-2)

3. Hükümet Kadın Filminin Konusu ve Özeti

Hükümet Kadın filmi 1956’da Midyat’ta geçen, Doğu’nun kültürünü, gelenekleri, gündelik pratiklerini, konuşma dilini, yaşayış biçimini yansıtan bir komedi filmidir. İlk filmde sekiz çocuğa annelik yapan Xate, eşi Aziz Veysel’in bir kaza sonucu ölmesi sebebiyle başkanlık görevini devralır. Başkanlığı süresince ilçeye su getirmek için çabalayan Xate, eşi Aziz Veysel’in hatırasına sahip çıkma amacıyla ilçeye su getirmek için çalışmalara başlar. Xate bulunduğu ilçenin ilk kadın Belediye başkanı olarak çeşitli tepki ve zorluklarla karşılaşsa da nihayetinde ilçeye suyu ve elektriği getirir. Ancak 27 Mayıs 1960 darbesi ile ilçedeki başkanlık görevine son verilir. Xate, ilçedeki kadınların başlık parası karşılığı istemedikleri kişilerle zorla evlendirilmesine karşı çıkan ve onların eğitim almaları için çaba gösteren, görevini ve sorumluluklarını hassasiyetle yerine getirmeye çalışan bir kadındır. Başkanlık görevi boyunca ilçeye birçok yenilik getirmiş ve kızının düğününde ölmüştür (URL-3).

İkinci film ise 1956 yılından 7 yıl öncesini konu almaktadır. Başkanlık görevindeki Aziz Veysel okuduğu yasaklı kitaplar nedeniyle tutuklanır ve seçim propagandası yapamaz. Bu fırsatı değerlendiren Faruk seçimlere aday olur ve Başkanlık koltuğuna oturmaya karar verir. Xate ise Faruk’un bu görevi kötüye kullanacağını bildiği için eşinin seçim propagandalarını yapmak üzere sahaya çıkar ve rekabet başlar. Seçimler yapıldıktan sonra çeşitli vaatler verilir, rekabet kızışır

Sosyal ve Kültürel Araştırmalar Dergisi (SKAD)

ve birbirlerini işlerinden alıkoymaya çalışırlar. Nihayetinde Aziz Veysel, okuma yazması olmayan eşi Xate'nin azmi ve çalışkanlığı sayesinde yeniden ilçeye başkan olarak seçilir. Her iki film Xate'nin azmi ve mücadelesini konu edinse de Güneydoğu Anadolu bölgesinde geçen film birçok konuyu gizliden gizliye seyirciye aktarmıştır. Filmdeki en belirgin öğeler bölgenin yaşantısı ve kültüründeki özgünlükleri yansıtmaya yöneliktir (URL-3).

4. Hükümet Kadın Filminin Gösterge Bilimsel Yöntemiyle Analizi

Türk Dil Kurumu kültürü insanların davranış, inanış, fikir, değerler, el sanatları, yaşam biçimi, eğlence anlayışları, gelenekler gibi unsurların tümünü kapsayan bir kavram olarak tanımlamaktadır (Türk Dil Kurumu [TDK], 2022). Geçmişten gelen alışkanlıklar, yaşam koşullarından doğan gündelik pratikler birer kültür göstergesi olarak karşımıza çıkmaktadır (Eagleton, 2020: 15-19). Bu bakımdan her bir unsurun filmdeki göstergeleri Güneydoğu Anadolu kültürünü anlayabilmek açısından birer ipucu niteliğindedir.

Mardin çeşitli inanç ve etnik grupları bünyesinde barındıran, kültürel olarak zengin bir birikime sahip bir şehir olarak bilinmektedir. Mezopotamya ve Anadolu'da ilk uygarlıkların ortaya çıktığı bölgelerden biri olarak eskiye dayanan kültürel yapı ve gelenekleri içermektedir. Asırlardır farklı kültürlerin bir arada yaşadığı, kültürel çeşitliliğin ve etkileşimin devam ettiği bir yerdir. Türk, Kürt, Arap Süryanileri, Süryani Katolik, Keldani, Ortodoks Yezidiler ve Ermeniler bölgedeki çeşitli kültürlerin temel taşlarıdır (Akpınar ve Aydın, 2019: 23-25). Filmde Mardin'in öne çıkan özelliklerinden en önemlisi sahip olunan kültür göstergeleri bakımından zengin olması ve kültürel farklılıklara rağmen birlikte yaşama kültürünü benimsemiş yerli halkın gösterilmesidir.



1. Fotoğraf



2. Fotoğraf



3. Fotoğraf



4. Fotoğraf

Göstergelerin Çözülmesi		
Gösterge	Gösteren	Gösterilen
İnsan	Midyat'ta yaşayanların duası	Birlikte yaşama kültürü
Hayvan	Tavus kuşu (Melek Tavus)	Kutsal sembol, dini çeşitlilik
Nesne	Haç	Kutsal sembol, Dini çeşitlilik
Nesne	Baklava	Hediyeleşme

1, 2 ve 3. fotoğraf üç farklı dine inanan insanların bir araya gelerek yağmur duası ettikleri sahneyi göstermektedir. Müslümanlar, Yezidiler ve Süryaniler bir araya gelerek ortak yaşadıkları sorun olan susuzluktan kurtulabilmek adına yağmur duası etmektedirler. 1. Fotoğrafta grupların belli oranda ayrıldığı ancak bir arada dua ettikleri görülmektedir. Duayı ise Cami hocası yapmakta, diğer dinlerin liderleri ise dua edenlerin arasında oturmaktadırlar. Dini liderler arasında rekabet olmadığı, duayı Müslüman biri yapmış olsa da diğerlerinin de buna saygı göstererek duaya devam ettikleri görülmektedir. 2. ve 3. fotoğrafta ise dini semboller belirgin bir şekilde görülmektedir. Haç ve Tavus kuşu dini sembollerdir ve bu sahnede farklılıkları belli eden bir unsur olarak gösterilmektedir.

4. fotoğrafta ise bayram öncesinde kilise adına ilçe başkanına baklava hediye edilmektedir. Farklı bir inanışa sahip olsa da başka dinin kutladığı özel bir günü kutlamasıyla aralarında saygı, sevgi ve hoşgörüye dayanan bir ilişki olduğu söylenebilir. Sahnenin devamında Süryanilerin dini lideri ile Başkan Aziz Veysel Nuroğlu arasında geçen diyalogda, geçmişten gelen bir hoşgörü kültürünün var olduğu anlaşılmaktadır. Başkan Nuroğlu, birlikte yaşama kültürünü edebi bir dille ifade etmektedir: “Dünya senden olmayanlarla hoştur, onların sana verdiği ilimlerle, kıymetlerle, gönüllerle hoştur. Sadece senin gibiler değil, senden olmayan da çok

yaşasın ki, sen de yaşa. Hele bir de onun gözüyle gör şu fani dünyayı. Herkes beyaz olsa o zaman beyazı fark edemezsin ki yahut siyah. Beyaz en güzel siyahta belli eder kendini. Beni ben yapan yegâne şey benden olmayandır. O yoksa sen de yoksun ne anlamın kalır ne rengin belli olur ne de tadın.” Bu sözlerle Başkan Nuroğlu’nun ilçe halkına nasıl bir anlayışla yaklaştığı açıkça anlaşılmaktadır. Onun farklılıklara saygı gösteren ve değer veren bir anlayışla kültürel farklılıkları bir zenginlik olarak değerlendirdiği söylenebilir. Benimsenen bu birlikte yaşama kültürünün filmde bir düşünüş ve yaşam tarzı olarak yansıtıldığı görülmektedir.



5. Fotoğraf

6. Fotoğraf

Göstergelerin Çözülmesi		
Gösterge	Gösteren	Gösterilen
Nesne	İşlemeli ahşap	El ürünü eşyaların gündelik hayatta kullanımı
Nesne	Yorganlar	Birlikte yaşayan geniş aile
Nesne	Gaz lambası	Kırsal yaşam

Filmdeki birçok olay Xate ve Aziz Veysel’in evinde geçmektedir. 5. fotoğrafta ev içinde sık sık işlemeli ahşap eşyalar kullanıldığı görülmektedir. El sanatları ve zanaata yönelimin olduğu, hatta yörede kültür turizminin önemli bir parçası olduğu bilinmektedir. Güneydoğu Anadolu Bölgesinde kültür turizmi el sanatları ile yakından ilişki içerisindedir. Dolayısıyla evde kullanılan eşyalarda da el ürünü eşyalar görülmekte, bu durum yörenin özelliklerini yansıtmaktadır.

Mardin ilinde geleneksel el sanatları yaygın olarak görülmektedir. Çanak çömlek, demircilik, bakırcılık, kalaycılık, kuyumculuk, gümüşçülük, Midyat el nakışı, tohum iğnesi, yorgancılık, oyacılık, boyacılık, dericilik, şalüşapikçilik, halburculuk yörede uzun yıllardır yapılan el sanatlarıdır (Bayazit vd. 2012: 904). Özellikle el zanaatına çeşitli nesnelere dikkat çekildiği

söylenbilir. İşlemeli örtüler, dokuma halılar, işlemeli ahşap eşyalar geleneksel el sanatı ürünlerinin gündelik yaşamda da kullanıldığını göstermektedir. 5. ve 6. fotoğrafta görülen yorganları koymak için “yükçük” olarak da adlandırılan bir alanın ayrıldığı, bazı sahnelerde yer yer yorganların yığılı olduğu görülmektedir. Ailenin kalabalık olması ve evlenen bireylerin de evden ayrılmaması hem geniş aileye hem de yorganların sahip olduğu işlevi yansıtmaktadır. Geniş aile kırsal yaşam tarzının bir göstergesi olarak kullanılmaktadır. Bunun yanı sıra gaz lambası gündelik bir eşya olarak filmde sık sık gösterilmektedir. Kırsal yaşamı işaret eden bu nesnenin anlamında bakıldığında evlerde elektriğin henüz kullanılmadığı anlaşılmaktadır. Filmde elektrik ve su Xate’nin başkanlık yaptığı dönemde köye sonradan getirilmektedir.



7. Fotoğraf



8. Fotoğraf



9. Fotoğraf



10. Fotoğraf

Göstergelerin Çözümlemesi		
Gösterge	Gösteren	Gösterilen
Nesne	Şahmeran	Doğurganlık, bereket, bolluk, nazardan koruyacağı inancı
Nesne	Duvardaki halı	İklim şartları

Nesne	Madenden yapılan bardak, tabak	Gündelik eşyalar
İnsan	Nuroğlu ailesi	Yerde sofranın kurulması
Nesne	Çarşaf	Dinin yaşamı düzenlemesi
Nesne	Daktilo	Dönemin iletişim aracı

Şahmeran Güneydoğu Anadolu yöresinde evlerde süs olarak kullanılan simgelerden biri olarak gösterilmektedir. Şahmeran insan başlı, yılan gövdeli mitolojik bir varlıktır. Farsçada “yılanların şahı” anlamına gelen Şahmeran, Hint, İran, Yunan, İbrani ve Arap yazılı ve sözlü kaynaklarından izler taşımaktadır. Anadolu’daki ana tanrıça kültü ve Türk mitolojileriyle özdeşleştiğinden halâ kültürel anlamını korumaktadır (Sökmen ve Balkanal, 2018: 284). Halkın önemli bir simgesi haline gelen Şahmeran bereketi temsil etmektedir. Şahmeran insan ve yılan birleşimi olarak tasvir edilse de halk tarafından yılanların şahı olarak kabul edilmektedir. Şahmeran efsanelerinde öne çıkan konu yılanların insansız bir dünyada barış içinde yaşarken insanların ihaneti ile Şahmeran’ın kaybedilmesine yöneliktir. Mitolojiye göre Şahmeran akıllı, iyi yüreklidir ancak ihanete uğrayacağını bildiği halde insanlara güvenir. Yılanların insanlara düşmanlık etmemesi için bu ihanetten haberdar olmamalarını ister (Sökmen ve Balkanal, 2018: 288). Şahmeran efsanelerde ve mitolojilerde yer alan bu karakter özellikleri nedeniyle çok sevilmiştir. Ayrıca şifalı olduğu, insanları koruduğu inancı ve Türk mitolojilerindeki karakterlere benzerliği halk arasında yaygın bir sembol olarak kullanılmasına neden olmaktadır.

Şahmeran’ın filmde kullanılması, Güneydoğu Anadolu yöresinde Şahmeran hikayelerine inanıldığına yahut onun mitolojik bir anlatı olarak kabul edildiğinin bir göstergesidir. 7. fotoğrafta belirgin bir şekilde görülen Şahmeran yöresinin inanışlarını yansıtmaktadır. Aynı sahnede duvarda asılı olan halı dikkat çekmektedir. Sıklıkla duvara asılı halıların olduğu ve bunun işlevsel bir amaçtan kültürel bir göstergeye dönüştüğü söylenebilir. Kışın çok soğuk yazın ise çok sıcak olan yöre ikliminde ısıyı korumak amacıyla duvarlara halı asılmaktadır. Bu pratik gündelik yaşama yerleşmekte ve zamanla bölge kültürünü yansıtan bir özellik haline gelmektedir. Böylece söylenebilir ki kültür, mekân özellikleri, iklim şartları ve yaşayış biçimine göre de şekillenmektedir.

8. fotoğrafta görülen ve filmde birçok sahnede rastlanan madenden yapılan kapların gündelik sofralarda kullanılması yöresinin kültürü hakkında ipucu vermektedir. Hane halkı hep birlikte, ortak alanda yere kurulan sofrada yemek yemektirler. 8. ve 9. fotoğrafta çarşafli kadınların olduğu görülmektedir. Dini inanış ve aidiyetin gündelik yaşamda giyim kuşamı biçimlendiren *Sosyal ve Kültürel Araştırmalar Dergisi (SKAD)*

bir unsur olarak gösterildiği ve kültür içerisine eklenmiş bir pratik olduğu söylenebilir. Kadınların metal tencereye benzeyen kaplarda ya da bohçaya benzeyen ve torba görevi gören örtülerde çeşitli eşyalar taşıdıkları görülmektedir. Ayrıca 9. fotoğraftaki daktilo, dönemin haberleşme aracı olarak resmi yazışmalarda kullanılmaktadır. Teknolojik ürünlerin henüz kullanılmaması kültür ve yörenin özelliklerinden ziyade filmin konu alındığı yılları yansıtması açısından bir gösterge olarak değerlendirilebilir.



11. Fotoğraf



12. Fotoğraf



13. Fotoğraf



14. Fotoğraf

Göstergelerin Çözümlemesi		
Gösterge	Gösteren	Gösterilen
Yemek	Etli pilav	Anadolu kültürü
Nesne	Değirmen taşı	Tahıl ürünlerinin işlenmesi, temel ihtiyaçların üretimi
İçecek	Üzüm	Üzümün ezilerek içki yapılması
Yiyecek	Kurutma biber, patlıcan vs.	Yemek kültürü

11. fotoğrafta et, pilav, helva ve çörek gibi yiyeceklerin mevlitte ikram edildiği görülmektedir. Güneydoğu Anadolu'da geleneksel yemeklerde et kullanılması, temel geçim kaynaklarından birinin hayvancılık olmasıyla ilişkilendirilebilir. Bu durum hem kültürün bir yansıması hem de lezzet anlayışının bir sonucudur. Böylece kültürel unsurlar hem bölge halkının maddi koşullarıyla şekillenen hem de onların tüketim alışkanlıklarını etkileyen bir konumdur. Bunun yanı sıra yapımı zor olan, bol malzemeli ve pahalı ürünlerden yapılan yiyecekler özel günlerde yapılmaktadır ve misafire verilen önemin de bir göstergesidir.

12. fotoğrafta özel bir gün için evin avlusunda çörek yapıldığı görülmektedir. Ayrıca yiyecekler kışa kadar muhafaza edilebilsin diye kurutularak saklanır. Fotoğrafta görülen kurutma patlıcan, biber gibi ürünlerle kış aylarında çeşitli yemekler yapılmaktadır. Güneydoğu Anadolu kültüründe yemekler et, buğday, bakliyat gibi ürünlerle yapılmakta ve yağ, baharat gibi malzemeler sıklıkla kullanılmaktadır (Aksoy ve Sezgi, 2015: 84). 13. fotoğrafta ise diğer sahnelerde de sık sık görülen kurutma yiyecekler gösterilmektedir. Hem muhafaza etme kolaylığı hem bölgede yetişen ürünlerin kullanılması dolayısıyla kurutmacılık yörede yaygın görülmektedir.

Mardin'in işlenerek elde edilen ürünleri, üzümleri, bulguru, Derik zeytini, tandır ekmeği, Süryani ve Mardin çörekleri, süt ve et ürünleri meşhur olarak bilinmektedir (İflazoğlu ve Yaman, 2020: 1945). 14. Fotoğrafta arkadaki bahçede üzüm toplandığı, kadınların ise toplanan üzümleri ezerek şarap yaptıkları görülmektedir. Mardin üzüm ve pekmez, şarap, pestil gibi üzüm ürünleri açısından zengin bir yöredir. Dolayısıyla filmde yiyecekler yörenin meşhur olan özelliklerini gösteren birer sembol olarak kullanılmıştır denilebilir.



15. Fotoğraf



16. Fotoğraf



17. Fotoğraf

18. Fotoğraf

Göstergelerin Çözümlemesi		
Gösterge	Gösteren	Gösterilen
Nesne	Desenli elbise	Giyim tarzı
Nesne	Gelin aksesuarı	Giyim tarzı
Nesne	Başörtüsü	Din, gelenek
Süs	Dövme, hızma	Güzellik ve beğeni algısı

15. fotoğrafta kadınların renkli ve çiçekli elbiseler giydikleri, uzun saç kullandıkları ve başörtüsü kullandıkları görülmektedir. Bu göstergeler giyim tarzına ve beğenilere işaret etmektedir. 16. Fotoğrafta ise gelinlerin hep kullandıkları gri püsküller görülmektedir. Kıyafetler geleneksel giyim tarzını yansıtanın yanı sıra iklimle ilişkili tercihleri de göstermektedir. Sıcaktan etkilenmemek amacıyla yazları hafif ve uzun elbiselerin giyildiği söylenebilir. Dolayısıyla bir yörenin iklim şartları oradaki giyim tarzını da etkileyen bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır.

Çeşitli meslek grupları, sosyal statü, aşiret ve tarikat gibi topluluklara olan aidiyetleri sembolize etmek amacıyla kullanılan dövme ve hızma kültürel göstergeler olarak değerlendirilmekte ve değerlendirilmeye değerdir. Anadolu’da dövme motifleri güzellik, doğurganlık, bereket ve kötülüklerden koruma inancıyla yapılmaktadır (Begiç ve Çapık, 2020: 154). 17. fotoğrafta Xate’nin göz kenarındaki dövme ve 18. fotoğrafta Güle’nin burnuna takılan hızma, yörede kadınların bazen süs olarak bazen de aidiyetlerini, statülerini ve inançlarını gösteren birer sembol olarak kullanılmaktadır.



19. Fotoğraf



20. Fotoğraf



21. Fotoğraf

Göstergelerin Çözümlemesi		
Gösterge	Gösteren	Gösterilen
Nesne	Tüfek	Avcılık, Güvenlik
Durum	Eğlence	Erkek erkeğe eğlence
Eylem	Halay	Halk kültürüne özgü dans
Eylem	Zılgıt	Eğlence pratiği

19. fotoğrafta duvarda asılı olan tüfek, kırsal yaşama işaret etmektedir. Kırsalda tüfeğin, bazen güvenliğin sağlanması bazen av faaliyetleri amacıyla kullanıldığı söylenebilir. 20.fotoğrafta erkeklerin kadınlar olmadan içkili eğlence yaptıkları görülmektedir. Bu sahnede çalgıcılar bir yandan enstrüman çalıp Kürtçe şarkı söylemekte, Faruk ve arkadaşları da geleneksel dansları olan halaya katılmaktadırlar.

Halay Türk kültüründe “bir araya gelme”, “düzene girme”, “toplanma”, “topluluğa dans etme” gibi anlamlara sahiptir. Bu folklorik dans şekli insanların bir araya gelerek el ele, kol kola ya da omuz omuza tutuşarak bir düzen içerisinde çeşitli estetik hareketleri icra etmesidir.

Türkiye’de bölgeden bölgeye değişebilen figürlere sahip olan halay, katılımcı sayısı sınırsız bir dans şeklidir. Sosyokültürel anlamda halay ve dans figürleri, topluluğun düşünce, gelenek ve kültürünü yansıtan sembolik bir dil olarak değerlendirilebilir (Keskin, 2020: 788-797). Dolayısıyla folklorun kapsadığı bir alan olarak dans, bulunduğu coğrafyanın kültürü hakkında ipucu vermektedir. Halay Türkiye’de Doğu Anadolu, Güneydoğu Anadolu ve Karadeniz Bölgesi’nde sıklıkla rastladığımız ve yöreden yöreye değişen estetik figürlere sahip dans biçimidir. Filmde ise bu dansın yöreye özgü formunu görmemiz mümkündür.

19. fotoğrafta babaları ya da amcaları tarafından başlık parası karşılığında bir kocaya verilecek olan kız çocuklarının köyden kaçarak Xate’nin bağ evine sığındıkları, gece mutluluktan halay çekmeye, şarkı söylemeye ve zılgıt çekmeye başladıkları sahne gösterilmektedir. Zılgıt Güneydoğu Anadolu Bölgesi’nde düğünlerde ve eğlencelerde sıklıkla gerçekleştirilen bir eylemdir. Tüm bu pratikler yörenin kültürel yapısını yansıtan göstergelerdir.



22. Fotoğraf



23. Fotoğraf



24. Fotoğraf



25. Fotoğraf

Göstergelerin Çözümlemesi		
Gösterge	Gösteren	Gösterilen

İnsan	Nuroğlu ailesi üyeleri ve dostları	Haremlik-Selamlık
Mekân	Taş ve toprak evler	Bölge mimarisi
Nesne	Tandır evi	Pişirme geleneği ve sosyalleşme

22. fotoğrafta cinsiyetlere göre mekânsal ayrışmayı ifade eden haremlik-selamlığın olduğu görülmektedir. Mevhit için toplanan Nuroğlu ailesinin yakınları cinsiyetlerine göre farklı odalara ayrılmaktadırlar. Sadece mekânsal bir ayrım değil, işlerin paylaşımı da cinsiyetçi rollere göre düzenlenmektedir. Hayvanların bakımı, inşaat gibi işlerin genellikle erkeklere ait olduğu yemek yapma, sofraya toplama ve misafire hizmet etme gibi görevlerin ise kadınlar tarafından üstlenildiği görülmektedir.

Geleneksel Güneydoğu Anadolu mimarisinde dışa kapalı içe dönük avlulu plan düzeni, yığma yapım tekniği, taş malzeme, düz dam gibi özellikler ön plana çıkmaktadır. Mimari göstergelerden bir diğeri evlerin içindeki ve dışındaki ortak alanlardır. Geniş ailenin bir arada yemek yemesine imkân veren mekânsal düzenlemeleri görmek mümkündür. Ayrıca yemek pişirmek için köyün ortak alanlarında fırına benzer yapıların olduğu görülmektedir. Evin iç yapısında ise günlük kullanılan odalar ve servis birimleri avlu etrafında konumlanmaktadır. Üç katlı yapılar çok azdır ve genel olarak çok katlı olmayan evler mevcuttur. Kalın duvarlar ve toprak damların yapılması yazın yüksek sıcaklıklardan korunmayı sağlamaktadır. Taş mimari geleneği yörenin en belirgin özelliklerinden birini oluşturmaktadır (Bengisu, 2020: 76-77). Dini yaşam ve gelenekler, mahremiyet konusundaki hassasiyet, evlerin mimarisinin de içe dönük olmasına yol açmaktadır. Ailelerin bir arada yaşaması, evlenen çocukların da aileyle birlikte yaşamaya devam etmesi, evlerin geniş inşa edilmesine neden olmaktadır. 23. fotoğrafta evlerin yapısı, kat sayısı, kullanılan malzeme ve mimarisi açıkça görülmektedir. Toprakta ve taştan yapılan evler hem bölgenin maddi kaynaklarıyla hem de iklim şartlarıyla ilişkili olduğu söylenebilir. Ev yapımında taş ve toprak gibi malzemelerin kullanımı, ulaşılabilirlik açısından kolay ve maliyet açısından daha hesaplıdır. Bu mimari göstergelerin zaman içerisinde diğer yapılarla bütünlük arz etmesi, bölgenin bir özelliği olarak değerlendirilmesine sebep olmaktadır denilebilir.

Tandır kullanımı, kırsal yaşamı karakterize eden bir gelenek olarak literatürde kadın faaliyeti ve kadına ait bir alan olarak tanımlanmaktadır. Sadece ekmek ve yemek pişirmek için değil kadınların bir araya gelerek sosyalleştiği bir alan da yaratmaktadır. “Tandır evi” olarak da *Sosyal ve Kültürel Araştırmalar Dergisi (SKAD)*

adlandırılan tandırlar, eski zamanlarda buldukları alanlarda aile bireylerinin sosyalleştiği bir oda olarak da kullanılmaktadır (Erdem, 2015: 112-124). 24. fotoğrafta tandırda ekmek pişirmek için sıraya giren kadınlar görülmektedir. Köylü kadınlar tandır sırasında yeni Başkan olan Xate hakkında konuşmakta, ilçedeki değişiklikler hakkında yorum yapmaktadırlar. Sohbet etmeleri ve yeni Başkan hakkında fikir yürütmeleri, gündelik konuların tartışıldığı ve sosyalleşmenin sağlandığı bir alan olarak gösterilmesini de sağlamıştır. Dolayısıyla filmde tandırın yemek pişirme amaçlı kullanımının yanı sıra sosyal ve kültürel bağlamı da yansıtılmaktadır. Tandırlar yemek pişirme ve ısınma ihtiyacından doğan küçük fırınlardır ve kırsal alanda önemli bir ihtiyacı karşılamaktadır. Zaman içerisinde ateşte pişirme ve tandır kullanımını geleneksel bir unsur olarak değerlendirilmeye başlamıştır.

25. fotoğrafta komutan Celal, Ankara’dan gelen ailesini de yanına alarak Güle’yi Xate’den istemeye gelmektedir. Bu sahnede aralarında geçen diyalogda anadil olarak çocukların önce Kürtçe sonra Türkçe öğrendiğinden bahsedilmektedir. Ayrıca filmde Kürtçe sözcüklerin yer yer kullanıldığı görülmektedir. Dolayısıyla yöreye özgü dilsel özelliklerin de işaret edildiği söylenebilir.

Dil toplumsal ilişkilerden doğan bir iletişim biçimi olarak göstergelerden oluşan bir sistemdir. Her dilin kendine özgü yapısı ve sözcük dizilimi varken kültürel ve toplumsal bir boyutu da vardır. Dilsel göstergeler kültürel yapının da incelenmesine imkân tanımaktadır. Dolayısıyla dil, kültürel özelliklerin göstergeler yoluyla analiz edilmesini sağlamaktadır. Filmde zaman zaman Kürtçe sözcüklerin kullanılması Güneydoğu Anadolu coğrafyasının etnik yapısı ve kültürel özellikleri hakkında bilgi vermektedir.

Küçük yaşta evlenen Xate, Aziz Veysel’in ikinci karısıdır ve ilk karısı Türkan’ı abla gibi görerek ona karşı özel bir muhabbet beslemektedir. Burada çok eşliliğe dair bir vurgu yapılmaktadır. Türkan’ın ölümünden sonra Xate’nin ailenin tek annesi olarak önemli bir sorumluluk aldığı ve çocuklar arasında kan bağıyla ilgili herhangi bir ayırım yapmadığı görülmektedir. Dolayısıyla çok eşlilik olsa da aile üyelerinin bütünlük içerisinde yaşadığı, “anne” figürünün ailenin sorumluluğunu üstlenen ve işlerin idare edilmesini sağlayan geleneksel rollere sahip olduğu söylenebilir. Her bir aile üyesine eşit davranan Xate’nin gerçek çocuklarının hangileri olduğu filmde anlaşılmamaktadır. Dolayısıyla bu, kültürel bir anlayış ve yaşayışı da sunan bir gösterge olarak kabul edilebilir. Evin annesi her bir üyeye ayırt etmeden ilgi ve sevgisini vermekte, evi çekip çevirmektedir. Dolayısıyla kadınlar evin yönetiminde karar verici ve yönlendirici bir konumda yer almaktadır.

5. Sonuç

Coğrafi farklılıklar, iklim, mekân özellikleri, etnik ve kültürel kimlikler insan topluluklarının yaşayışlarını etkileyen ve biçimlendiren belirleyici öğelerdir. Kùltürler de bu yaşayış biçimi, alışkanlık, dilsel özellikler gibi unsurları kapsamaktadır. Dolayısıyla bir yörenin kültürünü anlamak, oranın coğrafi özelliklerine, yemek ve boş zaman kültürüne, eğlence anlayışına, gündelik alışkanlıklarına, mekânsal özelliklere ve dil kodlarına bakmaktan geçmektedir. Ancak bunu anlamlandırmak ise belirli bir yöntem ve analizle birlikte gerçekleşmesi gerekmektedir. Bu bağlamda göstergebilimsel analiz, Hükümet Kadın filmindeki Güneydoğu Anadolu kültürünü yansıtan nesnelere ve yöreye özgü özelliklerin fark edilmesi, değerlendirilmesi ve göstergelerin anlamlandırılmasını sağlamaktadır. Gündelik yaşam, içinde bulunduğumuz kültüre ait nesnelere ve içselleştirdiğimiz davranış pratiklerini kapsadığından sahip olunan ortak ve farklı özelliklerin ortaya çıkarılması da zorlaşmaktadır. Kullandığımız dil, nesnelere ve ilişki biçimleri dışarıdan bakıldığında çeşitli anlamlar içermektedir. Dolayısıyla göstergelerin buldukları bağlam ve sosyal anlamıyla değerlendirilmesi gerekmektedir. Göstergebilimsel analiz bu amaçla filme yerleştirilen kültürel anlamları ortaya çıkarmayı sağlamaktadır. Bu yöntemden hareketle, Hükümet Kadın filmine örtülü ve açık biçimde yerleştirilen nesnelere, diyaloglar, davranışlar, alışkanlıklar, yaşam tarzı ve kültür öğelerinin göstergebilimsel analizi yapılarak Güneydoğu Anadolu kültürünü yansıtan birçok özellik bulunmuştur.

Hükümet Kadın filmi, kendi doğal alanı içerisinde bir kültürün gündelik görüngülerinin yansıtıldığı bir film olarak oldukça zengin bir içeriğe sahiptir. Farklı dinlere sahip toplulukların inanç özelliklerine göre ortak amaç için dua etmeleri, birlikte yaşama kültürüne işaret etmektedir. Ayrıca geleneksel yaşantılarına ve kültürlerine göre karşılıklı ilişki içerisinde olduklarına dair birçok göstergelere rastlanmaktadır. Bireylerin aralarındaki diyalogun niteliği, aile üyeleri arasındaki bağlar ve iletişim sosyal yaşamlarına dair bir ipucu vermektedir.

Filmde görülen kurutma gıdalar, etli yiyecekler, üzümle yapılan içecekler bölgenin geleneksel yemek kültürünü yansıtmaktadır. Duvarlarda görülen halılar, metal kaplar, gaz lambası gibi nesnelere ise ihtiyaçlarla şekillenen gündelik kullanılan nesnelere birer göstergesidir. Evlerin kalabalık aile yapısına elverişli olması, bölgenin toprak özelliklerini yansıtmaması ve mahremiyete olan hassasiyetle biçimlendirilmesi mimariye yansıyan kültürel göstergelerdir. Ayrıca filmde zılgıt, halay gibi folklorik öğelerle eğlence kültürüne dair işaretler sunulmaktadır.

Filmdeki söz konusu unsurlara bütünsel olarak bakıldığında yörenin dil, din, inanç, yaşam tarzı ve kültürel özellikleri, çeşitli nesnelere ve diyaloglar aracılığıyla yansıtılmaktadır. Dolayısıyla

Hükümet Kadın filminin, Güneydoğu Anadolu’nun maddi ve manevi kültürel unsurlarını içeren, bölgenin dokusunu yansıtan birçok göstergeye sahip olduğu görülmektedir.

Kaynakça

- Akpınar, H., & Aydın, E. (2019). Artuklular’dan günümüze Mardin’de musiki kültürü ve musikişinaslar. *Turkish, Academic Research Review*, 4(1), 23-34.
- Aksoy, M., & Sezgi, G. (2015). Gastronomi turizmi ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi gastronomik unsurları. *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*, 3(3), 70-89.
- Barthes, R. (1979). *Göstergebilim İlkeleri* (B. Vardar, & M. Rifat, Çev.). Kültür Bakanlığı.
- Bayazit, M. vd. (2012). Geleneksel el sanatlarının bölge turizmine etkisi: Güneydoğu Anadolu Bölgesi. *Journal of Life Sciences*, 1(1), 899-908.
- Begiç, H. N., & Çapık, H. Ö. (2020). Anadolu Kültüründe damga/tamga/dövme: Mardin örneği. *Milli Folklor*, 16(126), 153-174.
- Bengisu, E. (2020). Güneydoğu Anadolu mimarisi ve yapılara yansımaları. *Icontech International Journal of Surveys*, 75-80.
- Bircan, U. (2015). Roland Barthes ve Göstergebilim. *SBARD*, (26), 17-41.
- Çağlar, L. B. (2012). Bir iletişim biçimi olarak göstergebilim. *LAÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(2), 22-35.
- Çakı, C. vd. (2017). Türk sinemasında nazizm ideolojisi: “Kırımlı” filmi ve göstergebilimsel analizi. *Sosyoloji Konferansları*, (56), 67-95.
- Eagleton, T. (2020). *Kültür*. Can Yayıncılık.
- İflazoğlu, N., & Yaman, M. (2020). Yöresel mutfakların gastronomi turizminde yer alma durumu: Mardin yerel restoran menülerinin incelenmesi. *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*, 8(3), 1943-1957.
- Keskin, A. (2020). Folklor halay değildir! Peki ya halay? Ana çizgileriyle halayın kültürel serüveni. *Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi*, 26(104) 781-811.
- Erol, P. Ö. (2014). Bir toplumsal göstergebilim alanı olarak dil. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 7(31), 207-214.
- Sökmen, S., & Balkanal, Z. (2018). Anadolu’da önemli bir simge olan Şahmeran’ın halk inanışlarındaki yeri. *Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(15), 281-296.
- Sosyal ve Kültürel Araştırmalar Dergisi (SKAD)*

Turner, G. (2016). *İngiliz Kültürel Çalışmaları*. İçinde Deniz Ö., & Burak Ö. (Eds.), Heretik Yayıncılık.

Türk Dil Kurumu, “Kültür”
<https://web.archive.org/web/20070926222656/http://www.tdk.gov.tr/TR/SozBul.aspx?F6E10F8892433CFFAAF6AA849816B2EF4376734BED947CDE&Kelime=k%c3%bclt%c3%bcr> (Erişim tarihi: 01.06.2022)

İnternet Kaynakları

(URL-1) <http://www.beyazperde.com/filmler/film-214688/> (Erişim: 23.12.2022)

(URL-2) <http://www.beyazperde.com/filmler/film-222272/> (Erişim: 23.12.2022)

(URL-3) <https://www.youtube.com/@HukumetKadin/videos> (Erişim: 23.12.2022)

Makale Bilgi Formu

Yazar(lar)ın Katkıları: Makale tek yazarlıdır.

Çıkar Çatışması Bildirimi: Yazar tarafından potansiyel çıkar çatışması bildirilmemiştir.

Destek/Destekleyen Kuruluşlar: Bu araştırma için herhangi bir kamu kuruluşundan, özel veya kâr amacı gütmeyen sektörlerden hibe alınmamıştır.

Etik Onay ve Katılımcı Rızası: “Hükümet Kadın” Filminin Göstergibilimsel Analizi” başlıklı çalışmanın yazım sürecinde bilimsel, etik ve alıntı kurallarına uyulmuş; toplanan veriler üzerinde herhangi bir tahrifat yapılmamış, karşılaşılabilecek tüm etik ihlallerde “*Sosyal ve Kültürel Araştırmalar Dergisi (SKAD)*” hiçbir sorumluluğu olmayıp, tüm sorumluluk yazarlara aittir.